

Олег Миколайович КОЛОДІЗЄВ

доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України,
завідувач кафедри банківської справи і фінансових послуг

Харківський національний університет імені Семена Кузнеця

ORCID ID: 0000-0002-6715-2901

E-mail: kolodizev107@ukr.net

РОЗВИТОК ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВО- ПРОМИСЛОВИХ ГРУП

Колодізєв, О. М. Розвиток обліково-інформаційної підтримки банківських інновацій під впливом цифрової трансформації діяльності фінансово-промислових груп [текст] / Олег Миколайович Колодізєв // Український журнал прикладної економіки. – 2019. – Том 4. – № 4. – С. 250–256. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. У зв'язку з кризовими явищами у вітчизняній економіці відбувся занепад галузі виробництва. Через зростання конкуренції на вітчизняному й світовому ринках окремі підприємства не мають належних темпів розвитку. Це спонукає до створення фінансово-промислових груп. В умовах цифрової економіки одним із найважливіших факторів підтримання конкурентоспроможності таких суб'єктів господарювання є інноваційна діяльність. У зв'язку з цим поглибленого дослідження вимагає питання обліку.

Метою дослідження є визначення аспектів формування обліково-інформаційної підтримки банківських інновацій у діяльності фінансово-промислових груп в умовах цифрової економіки.

Результати. Охарактеризовано стан вітчизняної економіки й акцентовано увагу на занепаді виробничого сектору. Окреслено вплив інтеграції та глобалізації на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. Охарактеризовано роль фінансово-промислових груп у національній економіці, розкрито їх сутність. Доведено необхідність державного сприяння у підтримці діяльності фінансово-промислових груп. Виділено ключові особливості поняття «фінансово-промислова група». Підкреслено вагомість і виділено функції банків у складі фінансово-промислових груп. Встановлено причинно-наслідковий зв'язок утворення фінансово-промислових груп, надана його характеристика з урахуванням умов цифровізації економіки. Виділено негативні сторони діяльності фінансово-промислових груп. Визначено специфічні особливості обліково-інформаційної підтримки інноваційної діяльності фінансово-промислових груп в умовах цифровізації економіки відповідно до характеристик поняття фінансово-промислової групи та причинно-наслідкового зв'язку їх існування.

Висновки. Формування обліково-інформаційної підтримки інноваційної діяльності фінансово-промислової групи повинно здійснюватися з урахуванням специфіки діяльності її учасників і відповідно до тенденцій цифровізації економіки.

Ключові слова: обліково-інформаційна підтримка, фінансово-промислова група, інновації, інноваційна діяльність, банк.

Doctor of Economics, Professor, Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine
Head of Department of Banking and Financial Services
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

**THE ACCOUNTING AND INFORMATION SUPPORT DEVELOPMENT OF BANKING
INNOVATIONS UNDER THE INFLUENCE OF DIGITAL TRANSFORMATION OF FINANCIAL
AND INDUSTRIAL GROUPS ACTIVITIES**

Abstract

Introduction. Due to the crisis in the domestic economy, the industry has declined. Due to the growth of competition in the domestic and world markets, some companies do not have the proper pace of development. This encourages the creation of financial and industrial groups. In a digital economy, one of the most important factors in maintaining the competitiveness of such entities is innovation. In this regard, in-depth research requires accounting.

The purpose of the study is to determine aspects of the formation of accounting and information support for banking innovations in financial and industrial groups activities in a digital economy.

Results. The state of the domestic economy is characterized and attention is focused on the decline of the production sector. The influence of integration and globalization on the competitiveness of domestic enterprises is outlined. The role of financial and industrial groups in the national economy is described, their essence is revealed. The necessity of state assistance in supporting the activities of financial and industrial groups has been proved. The key features of the concept of «financial and industrial group» are determined. The importance is emphasized and the functions of banks in the financial and industrial groups are highlighted. The causal relationship of the formation of financial and industrial groups is established, its characteristics are given taking into account the conditions of digitalization of the economy. The negative aspects of the activity of financial and industrial groups are highlighted. The specific features of accounting and information support of innovation activities of financial and industrial groups in the digitalization of the economy have been determined in accordance with the characteristics of the concept of financial and industrial group and the cause-and-effect relationship of their existence.

Conclusions. The formation of accounting and information support for innovation activities of the financial and industrial group should be carried out taking into account the specifics of its members' activities and in accordance with the digitalization trends of the economy.

Key words: accounting and information support, financial-industrial group, innovations, innovative activity, bank.

JEL classification: G21; M41; O31; L22

Вступ

Інтеграційні й глобалізаційні процеси встановлюють значні перешкоди перед підприємствами у процесі підтримки своєї конкурентоспроможності на світовому ринку. У зв'язку з цим виникають нові види суб'єктів господарювання. Враховуючи низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції, підприємства шукають додаткові можливості для розвитку й зміцнення своєї позиції на ринку, однією із яких виступає об'єднання у фінансово-промислові групи. Питання, пов'язані з удосконаленням процесу управління фінансово-промисловими групами, потребують додаткової уваги. Формування таких структур відбувається шляхом об'єднання підприємств, які належать до різних галузей. Враховуючи те, що прийняття будь-яких рішень у сфері управління такими суб'єктами господарювання потребують відповідного обліково-аналітичного забезпечення, важливим напрямом досліджень є процес обліку

інноваційної діяльності фінансово-промислових груп в умовах цифрової трансформації їх діяльності.

Значна кількість науковців, зокрема, такі як Акімова О., Андрущенко І., Галянтич М., Коцюба О., Нетесаний Ю., Нікольський Ю. та інші досліджували роль банків у процесі діяльності фінансово-промислових груп. Питання обліку інноваційної діяльності розкриті у дослідженнях таких науковців як: Бородкін О., Бутинець Ф., Кантаєва О., Лабунська С., Малюга Н., Мних Є., Сопко В. та ін. Проте недостатньо висвітленими залишаються проблеми обліку інноваційної діяльності таких суб'єктів господарювання.

Мета статті

Метою статті є розвиток аспектів формування обліково-інформаційної підтримки банківських інновацій під впливом цифрової трансформації діяльності фінансово-промислових груп.

Виклад основного матеріалу дослідження

Кризові явища, які останнім часом суттєво вплинули на економіку України, у значній мірі змінили її структуру, обумовивши виникнення низки негативних наслідків. Одним із таких наслідків є занепад виробничого сектору, відродження якого відіграє важливу роль у відновленні вітчизняної економіки. Оскільки окремому бізнесу часто ускладнено самостійно ефективно функціонувати під теперішнім потужним тиском конкуренції, який посилюється завдяки процесам інтеграції та глобалізації на світовому ринку, вони повинні бути частиною асоціацій. Крім традиційних функцій створення ВВП на останніх покладено важливе завдання щодо реалізації державних програм, які забезпечать реалізацію соціально-економічних цілей, спрямованих на стабілізацію структури народного господарства й формування стійкої процвітаючої економіки. Одним із шляхів досягнення цієї мети є створення сприятливих умов для функціонування фінансово-промислових груп з боку держави. Їх формування зумовлене здатністю виконувати різні соціально-економічні завдання завдяки інтеграції можливостей членів асоціації, до якої входять фінансові установи і виробничі підприємства. Суттєвою відмінністю між фінансовими та промисловими групами є входження до їх складу банків, важливість ролі яких зумовлена їх подвійною функцією як координуючого центру всієї групи і суб'єкту, завданням якого є надання фінансової підтримки іншим членам групи. Однією з ключових переваг функціонування групи є можливість керувати процесами розробки, впровадження й реалізації інновацій, що вимагає відповідного облікового забезпечення. У зв'язку з цим облік таких формувань повинен будуватися з урахуванням особливостей характеру фінансово-промислової групи, можливих недоліків, які супроводжують їх діяльність, щоб мінімізувати їх вплив і причини таких утворень.

Як зазначає А. В. Кузнецов [1, с. 25], міжкорпоративна інтеграція фінансово-промислових груп є локомотивом у розвитку й реалізації інноваційної діяльності, оскільки їм властивий належний рівень інноваційного потенціалу. До інновацій фінансово-промислової групи поряд з технічними і технологічними розробками відносять нові товари, фінансово-кредитні, страхові, лізингові, інвестиційні послуги – все те, що сприяє розвитку діяльності інтеграційних утворень такого типу [2, с. 68].

Діяльність фінансово-промислових груп регламентується законодавством України, в якому, до речі, відсутнє визначення даного суб'єкта господарської діяльності. Проте в науковій літературі існують тлумачення, які дещо відрізняються між собою, проте в цілому майже однаково характеризують специфіку фінансово-промислових груп (табл. 1).

Таблиця 1. Ключові характеристики фінансово-промислових груп (за [2, 3])

Автор	Ключові слова
Бесараб Є.	інтегрований капітал, отримання доходу
Бондарчук М., Волошин О., Вівчар О.	об'єднання нефінансових корпорацій з кредитно-фінансовими установами, інноваційні перетворення
Волошенко В. та Литвиненко Н.	диверсифікована структура, об'єднання фінансових і нефінансових сфер учасників об'єднання, співпраця з державою
Воробйов Ю.	інтеграція різних форм капіталів учасників
Герасименко А.	договірне об'єднання, реалізація інвестиційних проектів, розвиток технологічних і коопераційних зв'язків
Нікітіна Т.	інтеграція й концентрація фінансового і промислового капіталу, спільна економічна стратегія та кругообіг
Стародубровська І.	підприємства різних сфер і галузей, спільне використання технологій і капіталу
Уманців Г.	максимізація прибутку, зростання економічного потенціалу, об'єднання капіталів, диверсифікована структура

Визначення поняття «фінансово-промислова група» дослідниками, згаданими в табл. 1, дають можливість сформулювати уявлення про:

- ❖ структуру такого суб'єкта господарювання, яка складається з фінансових (банки, інвестиційні компанії, консалтингові фірми та ін.) і комерційних установ (біржі, сервісні, страхові, транспортні компанії), а також виробничих підприємств;

- ❖ інноваційну спрямованість окремих напрямів діяльності й реалізацію інвестиційних проектів;

- ❖ використання шляхом інтеграції, поєднання, концентрації різних форм капіталу учасників фінансово-промислової групи для реалізації спільних соціально-економічних завдань;

- ❖ можливість підвищення рівня економічного потенціалу та рівня розвитку учасників в рамках такого об'єднання;

- ❖ формування сприятливих умов для збільшення прибутковості підприємств в рамках фінансово-промислової групи.

Воробйов Ю. М. наголошує на особливій ролі банків у функціонуванні фінансово-промислових груп, виділяючи такі їх функції:

- ❖ забезпечення розрахунків між учасниками фінансово-промислової групи;
- ❖ надання кредитів учасникам фінансово-промислової групи;
- ❖ створення пільгових умов у процесі обслуговування членів фінансово-промислової групи;

- ❖ сприяння економії учасниками фінансово-промислової групи шляхом надання безкоштовних банківських послуг;

- ❖ надання можливості учасникам фінансово-промислової групи отримувати консультаційні та юридичні послуги, які стосуються питань, що виникають у процесі їх функціонування [4, ст. 118].

Отже, функціонування фінансово-промислової групи у значній мірі залежить від банків, роль яких полягає у тому, щоб забезпечувати належне фінансування й координувати інвестиційну (в тому числі інноваційну) діяльність групи та виконувати обслуговуючу функцію. Банківські грошові ресурси використовуються для фінансування інвестиційних проектів групи, а промисловий капітал необхідний для функціонування сфери виробництва.

На основі дослідження [5] узагальнено причини виникнення фінансово-промислових груп і очікуваний результат від їх створення (рис. 1).

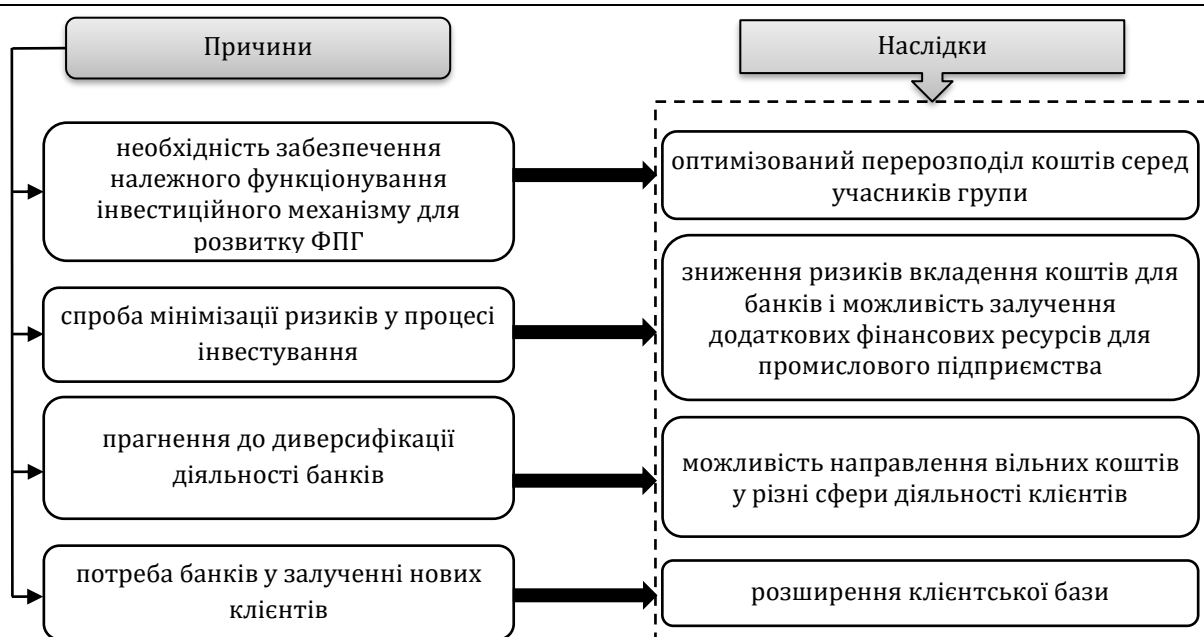

Рис. 1. Причинно-наслідковий зв'язок утворення фінансово-промислових груп

В період цифровізації економіки ці передумови й наслідки набувають певних якостей і накладають свій відбиток на функціонування фінансово-промислових груп. Функціонування інвестиційного механізму забезпечується за рахунок того, що цифрові технології сприяють прискоренню процесу перерозподілу коштів серед членів фінансово-промислової групи, зокрема завдяки використанню електронних грошей, і здійсненню господарських операцій через електронні системи. Враховуючи, що цифровізація економіки передбачає формування й активне поширення електронної інформації про стан чи діяльність суб'єктів господарювання, це дає можливість зменшити рівень ризику банку у процесі вкладення коштів у діяльність учасника фінансово-промислової групи. Цифровізація пронизує всі сфери господарювання, що є сприятливим фактором у диверсифікації діяльності банків, оскільки таким чином спектр їх послуг значно розширюється. Зручність у використанні інформаційних технологій у процесі здійснення різних господарських операцій призводить до активного впровадження таких інструментів у практику суб'єктів господарювання і, як наслідок, клієнтська база банку постійно розширюється.

У праці [6] увага зосереджена на негативних сторонах функціонування фінансово-промислових груп, до яких віднесено:

- ❖ відсутність можливості обліку підприємств об'єднання на єдиних засадах;
- ❖ ризик прийняття рішень, які направлені на задоволення власних інтересів керуючою ланкою, – її недобросовісність;
- ❖ труднощі у процесі забезпечення централізації контролю і управління учасниками фінансово-промислової групи;
- ❖ необхідність витрачання додаткових коштів на процес моніторингу діяльності групи та її учасників з метою забезпечення контролю всередині фінансово-промислової групи;
- ❖ відсутність стимулів для зростання рівня ефективності діяльності у середньостроковій і довгостроковій перспективі;
- ❖ зниження стратегічної гнучкості виробничих підприємств, що входять до складу фінансово-промислової групи.

Можливості, які виникли в умовах цифрової економіки, дещо зменшують негативні аспекти діяльності таких формувань, здебільшого за рахунок використання

інформаційних технологій, які у значній мірі сприяють прискоренню господарських процесів і оперативному обміну інформацією між учасниками фінансово-промислової групи. Варто відзначити, що однією з особливостей цифрової трансформації економіки є поширення й стрімкий розвиток інновацій. Інноваційна діяльність є складовою господарської діяльності фінансово-промислових груп, тому варто погодитися з думкою Кантаєвої О. В. стосовно того, що мета бухгалтерського обліку інноваційної діяльності полягає у створенні обліково-аналітичних даних, на основі яких здійснюється управління процесами розроблення, впровадження і реалізація інновацій на підприємстві [7]. Таким чином, обліково-інформаційна підтримка в умовах цифрової економіки у діяльності фінансово-промислових груп набуває певних особливостей.

З позиції визначення поняття фінансово-промислової групи варто виділити такі:

- ❖ необхідність формування електронної інтегрованої звітності про діяльність;
- ❖ врахування наявності великої кількості користувачів обліково-аналітичної інформації, для кожного з яких повинні бути представлені дані, на які подавався запит;
- ❖ врахування значної варіації інформаційних запитів користувачів, оскільки запити одних і тих же користувачів можуть співпадати частково або повністю;
- ❖ поєднання специфічних особливостей обліку діяльності членів фінансово-промислової групи, зокрема в рамках інноваційної діяльності;
- ❖ оброблення значного обсягу обліково-аналітичної інформації та її цифровізація для забезпечення можливості її конвертування відповідно до запитів користувачів;
- ❖ усунення виникаючих протиріч в обліковій інформації через диверсифікацію обліково-аналітичних систем членів фінансово-промислової групи;
- ❖ розроблення рекомендацій і методик обліку, які враховують специфічність діяльності фінансово-промислових груп в умовах цифрової економіки;
- ❖ формування управлінської звітності про інноваційну діяльність фінансово-промислової групи.

Причино-наслідковий зв'язок існування фінансово-промислових груп також обумовлює специфіку обліково-інформаційної підтримки через необхідність формування облікової інформації:

- ❖ про наявні вільні кошти й потреби в залученні додаткових ресурсів членів фінансово-промислової групи;
- ❖ про результати діяльності членів фінансово-промислової групи з метою проведення аналізу для виявлення найбільш прибуткових проектів для інвестування;
- ❖ про наявність вільних коштів банків і можливості їх інвестування в діяльність членів фінансово-промислової групи;
- ❖ про результати відносин стосовно використання/вкладення коштів клієнтами банку (учасниками фінансово-промислової групи) у процесі реалізації інноваційних проектів.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Для здійснення ефективної інноваційної діяльності фінансово-промисловими групами в умовах цифрової економіки необхідна відповідна обліково-інформаційна підтримка, яка повинна враховувати особливості діяльності таких інтеграційних формувань, причини й наслідки їх виникнення, недоліки у їх функціонуванні і специфіку інноваційної діяльності. Враховуючи, що нормативно-законодавче регламентування діяльності та обліку таких суб'єктів господарювання потребує певного доопрацювання, доцільним є розроблення електронної консолідованої управської звітності про інноваційну діяльність фінансово-промислових груп.

Список літератури

1. Кузнецов А. В. Зниження інвестиційного ризику шляхом міжкорпоративної інтеграції фінансово-промислових груп. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 16. С. 25-31.
2. Бондарчук М., Волошин О., Вівчар О. Фінансово-кредитне регулювання інноваційного розвитку фінансово-промислових груп в контексті їхньої антикризової діяльності. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. 2019. № 1 (12), С. 67-74.
3. Венгер В. В. Теоретичні засади формування фінансово-промислових груп. *Економічний аналіз*. 2013. Том 14. № 1. С. 46-53.
4. Воробйов Ю. М. Інтеграція капіталів учасників фінансово-промислових груп. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2009. № 1. С. 14-19.
5. Жихарцева О. Роль банків у діяльності фінансово-промислових груп. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 1/2 (46/47). Ч. 2. С. 100-106.
6. Акімова І. М., Щербаков О. С. Стимули вертикальної інтеграції URL:http://www.amc.gov.ua/amc/control/uk/publish/article%3fshowHidden=1&art_id=47403&cat_id=47047&ctime=1152775650390.
7. Кантаєва О. В. Бухгалтерський облік і аналіз інноваційної діяльності підприємств: організація і методологія. Житомир, 2010. 424 с.
8. Шмігельська З. Банківські інновації: суть, необхідність і розвиток. *Вісник Національного Банку України*. 2014. № 2. С. 34-41.

References

1. Kuznetsov, A. V. (2011). «Reduction of investment risk through inter-corporate integration of financial-industrial groups». *Investytsii: praktyka ta dosvid*. no 16, pp. 25-31.
2. Bondarchuk, M., Voloshyn, O., Vivchar, O. (2019). «Financial-credit regulation of innovative development of financial-industrial groups in the context of their anti-crisis activity». *Naukovyy visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlyns'koho*. no 1 (12), pp. 67-74.
3. Venher, V. V. (2013). «Theoretical principles of formation of financial-industrial groups». *Ekonomichnyy analiz*. Vol. 14. №1, pp. 46-53.
4. Vorobjov, Yu. M. (2009). «Capital integration of participants of financial-industrial groups». *Naukovyy visnyk: finansy, banky, investytsii*. no 1, pp. 14-19.
5. Zhykhartseva, O. (2016). «The role of banks in the activity of financial and industrial groups». *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*. Issue. 1/2 (46/47), part. 2, pp. 100-106.
6. Akimova, I. M., Scherbakov, O. S. «Stimuli of vertical integration». Available at: http://www.amc.gov.ua/amc/control/uk/publish/article%3fshowHidden=1&art_id=47403&cat_id=47047&ctime=1152775650390.
7. Kantaieva, O. V. (2010). *Bukhhalters'kyj oblik i analiz innovatsijnoi diial'nosti pidpriemstv: orhanizatsiia i metodolohiia* [Accounting and analysis of innovative activity of enterprises: organization and methodology]. Zhytomyr. Ukraine.
8. Shmihel's'ka, Z. (2014). «Banking innovations: essence, necessity and development». *Visnyk Natsional'noho Banku Ukrayiny*. no. 2, pp. 34-41.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2019 р.